Notes on Bhagavad Gita

Chapter 7

By
Jayantilal G. Patel
(jgpatel@gmail.com)

Based on Classes
By
Swami Paramarthananda

अध्याय – ७-१२ – मध्यम्-षटकम्

Topic 1: ईश्वरस्वरूपम् । तत् पदार्थः । समष्टिः macrocosm
The definition of GOD, the nature of GOD, the function of GOD, the glory of GOD, the power of GOD, the energy of GOD, the lordliness of GOD, etc. GOD consisting of mixture of the body and Atman is described as जडचेतनस्वरूपम् ।

Topic 2: सगुण-ईश्वरोपासना, ईश्वरध्यानम् । उपासना is mind focused.

Topic 3: ईश्वरानुग्रहः, ईश्वरकृपा, शरणागतिः, प्रपत्तिः । Importance of Grace of Lord
ईश्वरानुग्रहः which is always there, we need to tap it with prayer, etc.

अध्याय - ७ ज्ञानविज्ञानयोगः । Wisdom and realization

Verses 1	Who can know GOD
Verse 2	Two-fold knowledge of GOD
Verse 3	Glory of the knowledge of GOD, only few know it in truth.
Verses 4-12	ईश्वरस्वरूपम् Primary teaching. १. Whole creation consists of परा + अपरा mixture २. Lord is सृष्टिस्थितिलयकारणम् ३. Lord is कारणम् so world is divine ४. कारणम् (सत्यम्) कार्यम् (मीथ्या)
Verse 13	Reason for sorrow is our focus on visible inert अपराप्रकृतिः । and loss of site of the sentient consciousness पराप्रकृतिः ।
Verses 14-19	Cure for the sorrow, an injection of devotion भक्तिः ।
Verses 20-26	सकामभक्तिः । devotion to full fill desires of धर्म अर्थ काम । punyam, wealth, and entertainment.
Verses 27-30	निष्कामभक्तिः । desire less devotion, there is desire for मोक्षः liberation.

Reaching a goal - समग्रं मां ज्ञास्यसि will know me completely

३. मामुपाश्रिताः (ईश्वरानुग्रहः)

मदाश्रयः – शरणागतिः, भक्तिः, ईश्वरानुग्रः

grace of GOD

१. मन्मयाः (ईश्वरमयाः)

मय्यासक्तमनाः

focused on Lord (liberation) as goal

२. योगं युञ्जन् । all साधनाः – कर्मयोगः

उपासनायोगः श्रवणम्

consistent effort for a length of time

कश्चित् वेत्ति ईश्वरं तत्वतः । Only few know Lord in truth.

Most people put effort for धर्म, अर्थ and काम । They go on postponing मोक्षेच्छा । Very few people try for liberation मोक्षः । Very few know that the method for moksha is the knowledge of Lord - ईश्वरज्ञानादेव मोक्षः । Very few know that the method to know the Lord is hearing from a Guru गुरुशास्त्रोपदेशः – श्रवणम् । Very few understand the teaching from Guru. Very few of the striving ones in the right direction succeed.

यततां अपि सिद्धानां कश्चिन्मां वेत्ति तत्वतः ।

ईश्वरस्वरूपम् - समग्रं ईश्वरज्ञानम् Two-fold knowledge of Lord – Complete knowledge of God	
ज्ञानम्	विज्ञानम्
अपराप्रकृतिः	पराप्रकृतिः
सगुणईश्वरज्ञानम्	निर्गुणईश्वरज्ञानम्
भेदज्ञानम्	अभेदज्ञानम्
द्वैतज्ञानम्	अद्वैतज्ञानम्
देहम्	देही
Lord in body form (Krishna, Rama)	Lord as Atma
अपराप्रकृतिः + पराप्रकृतिः = जडचेतनस्वरूपईश्वरः	

ईश्वरः जगतः उपादानकारणः च निमित्तकारणः च । अभिन्ननिमित्तोपादानकारणम् ।
Lord is the material cause and the intelligent cause for the universe just as a spider is the material and intelligence for the web.

यथोर्णनाभिः सृजते गृह्णते च यथा पृथिव्यामोषधयः संभवन्ति ।
यथा सतः पुरुषात्केशलोमानि तथाक्षरात्संभवतीह विश्वम् ॥ मु.उ-१-१-७
As spider sends forth and draws in its web, as herbs grow from the earth, as hairs grow from the living man, so this universe proceeds from the immortal (Brahman).

ईश्वरस्वरूपम् । Nature of Lord

ईश्वरस्वरूपम	
पराप्रकृतिः intelligent	अपराप्रकृतिः material
अनादिः, नित्यः Both are eternal, never created never destroyed	
चेतन consciousness	अचेतन inert matter
निर्गुणचैतन्यम् without attribute	सगुणचैतन्यम् with attributes
निर्विकारतत्वम् free from modifications under any condition	सविकारतत्वम् subject to continuous modifications
सत्यम् independently Exists स्वन्त्रः सत्	मीथ्या परतन्त्रः dependent on intelligent principle परा
पराप्रकृतिः + अपराप्रकृतिः = जडचेतनस्वरूपईश्वरः	

3 Stages of Evolution

1. Dormant stage like seed before evolution, Intelligence (परा) and material (अपरा) are one
2. Intermediate stage like plant – multiplication into five great subtle elements (Tanmatras) from Maya ततः आकाशः सम्भूतः । आकाशाद्वायुः । वायोस्तेजः । तेजस आपः । अद्भ्यः पृथिवी ।

पञ्चसूक्ष्मभूतश्रुष्टिः

माया	Maya
आकाशः	Space
वायुः	Air
तेजस्	Fire
आपः	Water
पृथिवी	Earth

3. Final stage like tree - explosion into manifold universe from the eight-fold material. Also bodies, mind are created from these material अपरा ।

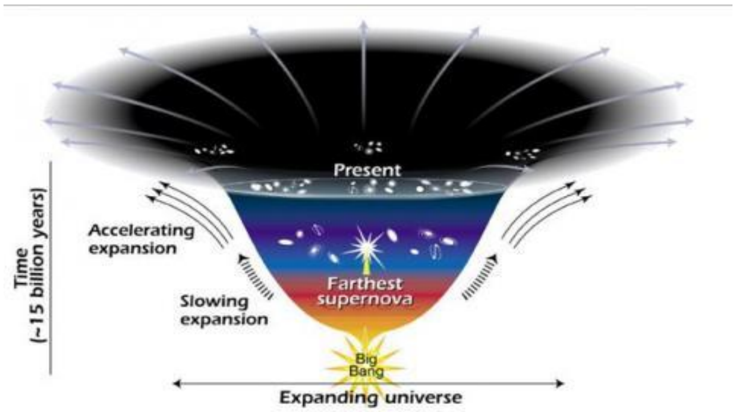

अपरा + परा = ईश्वरः । ईश्वरः जगत् कारणम् । There is no effect, there is only the cause, the Lord.

ईश्वरः भूतानां योनिः । The combination of two-natures is the source of all beings

ईश्वरः कृत्स्नस्य जगतः प्रभवः प्रलयः । This mixture of two-natures is the source of birth, and the dissolution ground of the entire world.

ईश्वरः सृष्टिकर्ता स्थितिकर्ता लयकर्ता ।

अव्यक्त → व्यक्त → स्थितिः

लयः

मोक्षः liberation is the only way to get out of this cycle

मत्तः परतरं नान्यत् किंचित् । There is nothing other than Lord, the Cause. Everything is brahman अनेकरूपईश्वरः विश्वरूपईश्वरः ब्रह्मन्

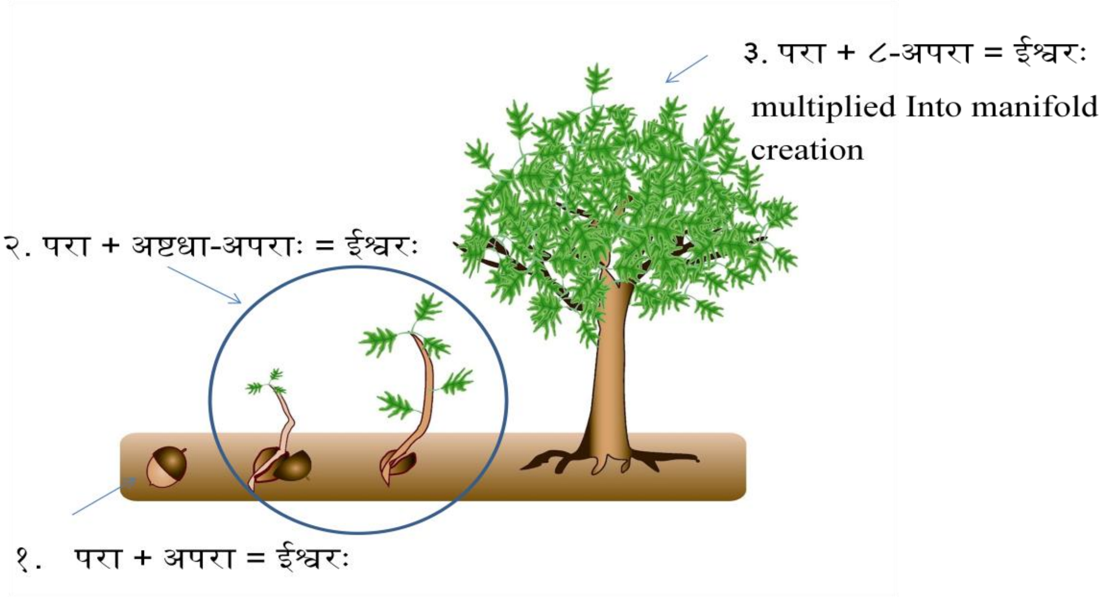

Stages of GOD realization

१. एकरूपईश्वरदर्शनम् – सगुणभक्तिः – One-form GOD worship

२. अनेकरूपईश्वरदर्शनम् – सगुणभक्तिः – God in many forms worship

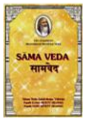

ॐकारः

३. अरूपदर्शनम् - निर्गुणभक्तिः – formless worship

अचिन्त्यमव्यक्तमनन्तरूपं शिवं प्रशान्तममृतं ब्रह्मयोनिम् ।
तथाऽऽदिमध्यान्तविहीनमेकं विभुं चिदानन्दमरूपमद्भुतम् ॥

सर्वत्र सारः ब्रह्मन् । Everything is woven in pure essence Brahman

ब्रह्मन्

दिक् वायुः वरूणः अश्विनौ

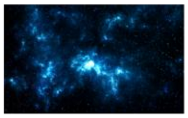

शब्दः तेजः रसः पुण्यः गन्धः

pure-essence pure-essence-odor

बुद्धिः (विवेकशक्तिः) बुद्धिमताम् , बलः बलवताम्, तेजः तेजस्विनाम् ।
सात्त्विकाः राजसाः तमासाः भावाः ब्रह्मणः सन्ति ।

ईश्वरः सर्वभूतानां सनातनं बीजम् । GOD is the causeless cause of all beings.

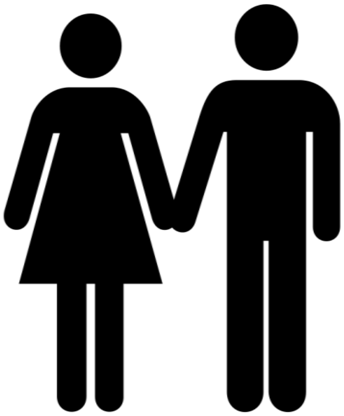

बलं बलवतां कामरागविवर्जितम् । Pure strength अप्राप्तविषये कामः प्राप्तविषये रागः ।

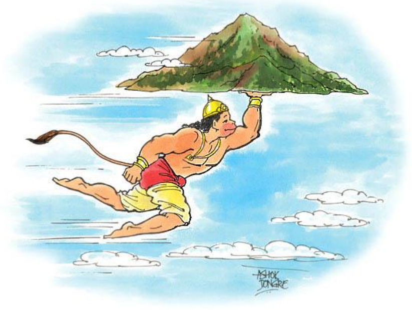

धर्माविरुद्धः कामः भूतेषु । Pure desire, noble desire in noble people.   मुमुक्षुत्वम् desire of liberation is pure desire. धनार्जनम् for sharing with others पञ्चमहायज्ञाः । धनं धर्मार्थम् । धर्मः चिताशुद्ध्यार्थम् । चित्तशुद्धिः ज्ञानार्थम् । ज्ञानं मोक्षार्थम् ।

विचाराः = भावाः = अन्तःकरणपरिणामाः = वृत्तिः । internal world

विचाराः = पराप्रकृतिः (conscious of changing thoughts or blankness of mind)
+ अपराप्रकृतिः (changing, inert) consisting of
सत्व knowledge noble thoughts, रजस् activity, तमस् dullness गुणाः ।

मत्तः एव एति तान् विद्धिः । They are the products of mine (Lord), so
न तु अहं तेषु, ते मयि । I am independent सत्यम्, they are dependent मीथ्या ।

Human beings seek three things in life:

1. Security क्षेमम् ।
2. Permanence नित्यत्वम् ।
3. Fulfillment, happiness पूर्णत्वम् ।

He pursues them in the objects of the world अपराप्रकृतिः । instead of in the subject himself पराप्रकृतिः । भक्तिः devotion, pursue enthusiastically, fondness.

Cause of suffering and its solution.

Cause of suffering is pursuit of अपरा material world, seeking security, permanence, full filament, happiness from objects of the world.	Solution to suffering is pursuit of परा intelligence principle
सगुणचैतन्यम् with attributes	निर्गुणचैतन्यम् without attribute
सविकारतत्वम् subject to continuous modifications, impermanent	निर्विकारतत्वम् free from modifications under any condition, permanent
मीथ्या परतन्त्रः dependent on intelligent principle परा	सत्यम् independently exists स्वन्त्रः
Incompleteness, always lacking something	Complete पूर्णत्वं, lacking nothing
अशाश्वतम् subject to loss over time हरति निमेषात् कालः सर्वम्	शाश्वतम् not subject to time
प्रमेयः perceptible, beautiful, attractive मोहिनी (माया) so we get carried away by it. त्रिभिः गुणमयैः भावैः (emotions) मोहितम् (expect शाश्वतम्) इदं जगत् दैवी माया दुरत्यया belongs to Lord, difficult to cross	अप्रमेयः imperceptible ये ईश्वरं प्रपध्यन्ते ते मायां तरन्ति । भक्तिः शरणागतिः प्रपत्तिः इति मार्गः Take refuge in Lord to cross over the delusion. Devotion, surrendering to Lord.

What is devotion? Stages of devotion?

भक्तिः	Purpose
मन्दभक्तिः	Lord is the means for the worldly ends. World dependence सकामभक्तिः
मध्यमभक्तिः	Lord is the end, not the means. GOD dependence निष्कामभक्तिः (जिज्ञासुभक्तिः मुमुक्षुभक्तिः अनन्यभक्तिः)
उत्तमभक्तिः	Lord is neither means nor end. GOD is myself. One gets liberation at this stage. सिद्धः । अद्वैतभक्तिः । ईश्वरः सर्वभूतानां हृद्देशे तिष्ठति इति सः अनुभवति ।

Who does not take to devotion?

दुष्कृतिनः पापिनः । They don’t have punyam

मूढाः । अनित्यं नित्यत्वेन भावयति । deluded, so see impermanent as permanent, hey are arrogant.

माययापहृतज्ञानाः । Deluded by maya so pursue only अर्थ कामः ।

आसुरं भावमाश्रिताः। Never be satisfied so will take improper means to accomplish desires.

नराधमाः । They are the lowest ones

Who takes to devotion?

चतुर्विधाः

१. आर्तः । दुःखनिवृत्यार्थम् । crisis devotee, devotion comes when a crisis hits. Lord is means. This is the first stage of devotion. This is मन्दभक्तिः । Materialistic religious person - कर्मी ।
२. अर्थार्थिः । सुखप्राप्त्यार्थम् । to get profit, benefit when he starts some project. Lord is means. This is मन्दभक्तिः । Materialistic religious person - कर्मी ।
३. जिज्ञासुः । निष्कामभक्तः । Desirer of knowledge of GOD, for him GOD is the goal not a means, he knows ईश्वरप्राप्तिः = ईश्वरज्ञानप्राप्तिः । This is मध्यमभक्तिः । Spiritually religious person for purification of mind - कर्मयोगी ।
४. ज्ञानी । जिज्ञासुः is converted into ज्ञानी । The hero. Has discovered that Lord is near me, not away, Lord is myself. This is उत्तमभक्तिः ।

Gradually move to the next level of devotion, don't get stuck at the same level.
All devotees are dear to the Lord उदाराः सर्व एवैते ।

ज्ञानी excels, is extremely deer to the Lord

नित्ययुक्तः । always established in Lord. एकभक्तिः अभेदभक्तिः । exclusively devoted to the Lord, no one else. विशिष्यते । he excels.
प्रियः हि ज्ञानिनः अत्यर्थम् । Lord is extreme dear to him.
सः च मम अत्यर्थं प्रियः । he is extremely dear to the Lord.
ज्ञानी तु आत्मा एव । ऐक्यम् । Jnani devotee and Lord are the same.
सः युक्तात्मा । he has committed mind to the goal.
आस्थितः मामेव अनुत्तमां गतिम् । he has come to the highest goal, Lord.

It takes time to reach the goal, no need to be discouraged.

बहूनां जन्मनाम् अन्ते । There in no sin in the other three levels of devotee, gradually we move to the next level
वासुदेवः । Impersonal Lord.

> वासुः । सतरूपब्रह्मन् । वसन्ति सर्वाणि भूतानि अस्मिन् इति वासुः ।
> Lord in the form of existence principle.
> देवः । चिद्रूपः ।
> वासुः च असौ देवः च सदचिद्रूपं ब्रह्मन् इति वासुदेवः ।

वासुदेवः सर्वम् इति । formless परमात्मा, ब्रह्मन् in the form of the world.
ज्ञानवान् । knowing the Lord thus
मां प्रपद्यन्ते । Jnani reached the Lord, gap between ज्ञानी and Lord is gone.
सः महात्मा । he is the noblest one. सुदुर्लभः । he is extremely rare.

You may strive to become a ज्ञानीभक्तः ।

Two types of devotion:

१. सकामभक्तिः । भुभुक्षुभक्तिः । अन्यदेवताभक्तिः । as a means for finite means of life धर्म अर्थ and कामः punyam, wealth, and entertainment. These are all अनात्मा । Lord Krishna represents infinite ब्रह्मन् in Bhagavad Gita, in Shiva Purana lord Shiva represents infinite ब्रह्मन्, in devi bhagavatam, देवी represents ब्रह्मन् । Any deity can be used to invoke the infinite ब्रह्मन् । All these devatas are finite symbolically, but they represents infinite behind them

२. निष्कामभक्तिः । मुमुक्षुभक्तिः । कृष्णाभक्तिः in Gita as a means for infinite GOD आत्मा, मोक्षः liberation.

Both भक्तिः are ok, निष्कामभक्तिः is superior to the सकामभक्तिः । Ultimately you need to come to the निष्कामभक्तिः ।

सकामभक्तिः ।

कामैः - धर्म अर्थ काम ईच्छया । with finite desires they worship respective deity प्रपद्यन्ते अन्यदेवताः like लक्ष्मीः गणेशः । according to the disciplines prescribed to worship those deities तं तं नियमम् आस्थाय । These devotees are constrained by their impressions acquired in other lives प्रकृत्या नियताः स्वया – आत्मीयया ।

यां यां तनुम् अर्चितुम् इच्छति । Wished to worship a particular deity. श्रद्धया । with faith

तस्य तस्य तां अचलां श्रद्धां विदधामि अहम् । I fulfill his desire and reinforce his faith. Krishna represents totality behind other deities. All other deities become part of infinite Krishna.

आकाशात् पतितं तोयं यथा गच्छति सागरं सर्वदेवनमस्कारः केशवं प्रतिगच्छति ।

श्रद्धया तस्याः राधनम् ईहते । possessed of that faith, he desires to worship that form.

ततः मया एव विहितान् **कामान् लभते** । Krishna is the ultimate fulfiller of all desires through those deities.

सकामभक्तिफलम् ।

अन्तवत् । finite result, even the Indra has to vacate the post.

तेषाम् अल्पमेधसाम् । नित्यानित्यविवेकसहिताम् । of inferior intellect.

देवयजः (सकामभक्ताः) देवान् (अन्तवत् फलम्) यान्ति । get finite results.

निष्कामभक्तिफलम् ।

मद् भक्ताः यान्ति माम् । infinite result of reaching Brahman, getting moksha.

सकामभक्तः कथं ईश्वरं जानाति ?

अव्यक्तं व्यक्तिम् आपन्नम् । infinite appears and disappears, takes birth. He knows Lower form of GOD (bodily form).

निष्काभक्तः कथं ईश्वरं जानाति ?

परं भावं (चैतन्यस्वरूपम्) अव्ययम् अनुत्तमम् । He knows higher nature of GOD as infinite, not subject to change, and unsurpassable.

योगमायासमावृतः । People in general run after attractive lower nature of GOD.
योगमाया । combination of three gunas.
समावृतः । carried away by. Therefore this world is:
अयं लोकः मूढः । न अभिजानाति अजम् अव्ययम् कृष्णम् (चैतन्यम्) । does not know the permanent source, have forgotten the purpose of arrival in this world.
कृष्णः वेद । GOD know
समतीतानि वर्तमानानि भविष्याणि । the past, present and future beings.
तु कश्चन वेद कृष्णं । but only few know Krishna.
Because of
इच्छाद्वेषद्वन्द्वमोहेन । attachment and aversion pair.

संमोहं सर्वे यान्ति । they get deluded from birth.

Who are निष्कामभक्ताः?
पूण्यकर्माः । doers of good deeds
अन्तगतं पापम् । their sins are destroyed
द्वंद्वमोहनिर्मुक्ताः । freed from delusion because of pairs of opposites
भजन्ते कृष्णं दृढवृताः । they worship the Lord with firm conviction
यतन्ति कृष्णं आश्रित्य । they take refuge in the Lord and strive for
जरामरणमोक्षाय । liberation from birth and death, they
युक्तचेतसः विदुः । having disciplined mind know the Lord as
परा + अपरा as

१. ब्रह्म २. कर्म ३. अध्यात्मम् ४. अधिभूतम् ५. अधिदैवम् ६. अधियज्ञम् । at प्रयाण काले । death they will remember कृष्ण consisting of these six factors

प्रयाण काले ईश्वर स्मरणम् ।